

Пленуму Верховного суду України №2 від 12 черв. 2009 р. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09>.

4. Ухвала Звенигородського районного суду Черкаської області від 13 січня 2016 року в справі №694/27/16-ц [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55443341>.

5. Ухвала Київського районного суду міста Одеси від 20 квітня 2016 року по справі №520/4352/16-ц [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57304888>.

6. Ухвала Апеляційного суду Житомирської області від 01 березня 2016 року по справі №274/4881/15-ц [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56163975>.

Можечук Л.В.

ад'юнкт кафедри цивільного права та процесу ДДУВС

ПРАВО НА ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ОДНЕ ІЗ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ

Становлення України як демократичної, соціальної та правової держави на основі принципу верховенства права, утвердження ідей верховенства прав та свобод людини, розподілу влад, сучасної моделі громадянського суспільства передбачає вироблення дієвих та конструктивних кроків, спрямованих на проведення соціальних реформ і, насамперед, реформування наявної системи пенсійного забезпечення як такого, що зачіпає інтереси кожної людини. У контексті забезпечення системних підходів до організації та проведення пенсійної реформи на особливу увагу заслуговує проблема вдосконалення права на пенсійне забезпечення [1, с. 95].

За своєю правовою суттю право на пенсійне забезпечення впливає зі змісту конституційного права на соціальний захист. Відповідно до ч. 1 ст. 46 Конституції України «громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом» [2]. У такому значенні право на пенсійне забезпечення впливає зі змісту права на соціальний захист, спрямованого на забезпечення громадян у зв'язку зі старістю, інвалідністю, втратою годувальника, з інших передбачених законом підстав.

Аналізуючи конституційно-правову норму слід наголосити на тому, що пенсійне забезпечення будується на таких засадах, як: універсальність, прозорість, доступність, адресність, відповідність гідному рівню життя [1, с. 97].

Основними ознаками права на пенсійне забезпечення є наступні: основоположний вид права на соціальний захист; передбачає матеріальне

забезпечення особи разі досягнення встановленого законом віку, інвалідності, втрати годувальника, з інших визначених законом та/або на підставі договору; матеріальне забезпечення у вигляді пенсії провадиться у системі державного, недержавного та професійного пенсійного забезпечення, пенсійного страхування; гарантується за рахунок коштів Пенсійного фонду України та/ або інших спеціальних джерел; включає специфічні механізми щодо реалізації, гарантування та правової охорони; передбачає специфічний об'єкт – пенсія; передбачає специфічний суб'єктний склад: правомочні та уповноважені особи; включає рівень матеріального забезпечення, як правило, на рівні не нижче прожиткового мінімуму; максимальний рівень пенсійного забезпечення, як правило, не перевищує десять прожиткових мінімуму для непрацездатних осіб; підлягає специфічному правовому захисту відповідно до закону [5, с. 98].

Особливу увагу на сьогоднішній день слід приділити питанню пенсійного забезпечення осіб, які проживають за кордоном та іноземних пенсіонерів на пенсійне забезпечення Україною. Стаття 1 Закону України «Про пенсійне забезпечення» визначає, що пенсійне забезпечення громадян України, що проживають за її межами, провадиться на основі договорів (угод) з іншими державами [3]. Таких міжнародних договорів (угод) з питань соціального забезпечення Україною укладено із 23 країнами світу. Основним принципом цих договорів є те, що держави домовляються між собою про збереження пенсійних прав громадян, які працюють на територіях цих держав, або переїжджають з території однієї держави на територію іншої. У кожному договорі (угоді) визначаються положення, за якими це право буде гарантуватись.

Існує два типи таких договорів про пенсійне забезпечення: договори, укладені за територіальним принципом пенсійного забезпечення (визначальним є застосування законодавства тієї держави, де особа проживає. Всі витрати на пенсійне забезпечення несе держава, де проживає пенсіонер); договори, укладені за пропорційним принципом пенсійного забезпечення (кожна держава несе фінансову відповідальність за періоди роботи, набуті на її території) [5, с. 92-93].

Аналізуючи правову норму Закону України «Про пенсійне забезпечення», необхідно звернути увагу на те, що право на зароблену пенсію можна реалізувати лише в тих державах, з якими Україна уклала міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою.

До жовтня 2009 року положення пункту 2 частини першої ст. 49 та ст. 51 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» передбачали припинення виплати пенсії пенсіонерам на час постійного проживання за кордоном у разі, якщо Україна не уклала з відповідною державою міжнародного договору з питань пенсійного забезпечення і якщо згода на обов'язковість такого міжнародного договору не надана Верховною Радою [5, с. 91].

Рішенням Конституційного Суду України № 25-рп/2009 від 07 жовтня 2009 року вищезазначені положення Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» визнані неконституційними і, як наслідок,

втратили чинність з дати ухвалення рішення. Слід зауважити, що Конституційним Судом України в зазначеному вище рішенні було вказано, зокрема, таке: «Конституційне право на соціальний захист включає і право громадян на забезпечення їх у старості. Пенсія за віком та інші її види, що призначаються у зв'язку з трудовою діяльністю, заслужені попередньою працею і є однією з форм соціального захисту. Цим визначається зміст і характер обов'язку держави стосовно тих громадян, які набули право на одержання пенсії... Крім того, Україна гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами (частина третя статті 25 Конституції України). Виходячи із правової, соціальної природи пенсій право громадянина на одержання призначеної йому пенсії не може пов'язуватися з такою умовою, як постійне проживання в Україні; держава відповідно до конституційних принципів зобов'язана гарантувати це право незалежно від того, де проживає особа, якій призначена пенсія, в Україні чи за її межами» [4].

Враховуючи те, що зміни до ст. 51 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» щодо виплати пенсії у разі виїзду за кордон так і не внесено, органи Пенсійного Фонду України продовжують виплачувати пенсії лише в тому разі, якщо це передбачено міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України [5, с. 92].

Отже, право на пенсійне забезпечення – це гарантоване державою право особи на матеріальне забезпечення у разі наявності передбачених законом підстав. Неврегульованим на сьогоднішній день є питання виплати пенсій особам, які проживають за кордоном та іноземним пенсіонерам у країнах, з якими не укладено міждержавних договорів у сфері пенсійного забезпечення, а тому виникає нагальна потреба у законодавчому врегулюванні даного питання.

Бібліографічні посилання:

1. Мицай М. Право на пенсійне забезпечення в умовах соціальної держави: поняття, ознаки, тенденції розвитку. Підприємство, господарство і право. № 10. 2017. С. 95-99.

2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

3. Про пенсійне забезпечення: Закон України: Закон України від 05 листопада 1991 р. № 1788-ХІІ. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1788-12/page> (дата звернення: 30.03.2018).

4. Рішення Конституційного Суду України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v025p710-09> (дата звернення: 30.03.2018).

5. Факас І.Б. Конституційне право осіб, які проживають за кордоном на пенсійне забезпечення Україною. Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». № 2. 2015. С. 89-96.